

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

Könyvtár- és információtudományi
szakfolyóirat

60. évfolyam
HU ISSN 0041-3917

2013/01

Tartalom

Ajánló

- FONYÓ Istvánné: Ünnepi évfolyam – új szerkesztővel – hagyományos tartalommal
FONYÓ Istvánné: *Szerkesztői bevezető* 3

Cikkek

- JÁVORKA Brigitta: Olvasómozgalmak a *Moly.hu* könyves közösségi oldalon 4
KŐRÖS Kata – TERNAI Zita: Adattármustra. Antikváriumok 19

Beszámolók • Szemlék • Referátumok

- ANBU K., John Paul – MAVUSO, Makana R.: SMS-alapú értesítőrendszer könyvtári szolgáltatások
népszerűsítésére (Ref.: Drótos László) 34
HOFMANN, Melissa A. – YANG, Sharon Q.: Változáskutatás: 260 felsőoktatási könyvtár OPAC-jának
újralátogatása (Ref.: Drótos László) 36
YAO, Xiaoxia – ZENG, Lijun: CALIS: könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumküldő szolgáltatások Kínában
(Ref.: Burmeister Erzsébet) 39
FOURIE, Ina: Együttműködés és személyes információszervezés (PIM) (Ref.: Nagy Gyula) 43

Jávorka Brigitta

Olvasómozgalmak a *Moly.hu* könyves közösségi oldalon

A rohamos technikai fejlődés előnyeit a könyvtárak, a könyvtárosoknak és az olvasással foglalkozó más személyeknek is meg kell tanulniuk kihasználni. Bár elsőre meglepőnek tűnhet, hogy a szabadidős tevékenységek között az olvasás „vetélytársaként” számon tartott számítógép jelentse a megoldást, nem szabad elfelejtenünk, hogy az e-bookolvasók korát éljük. Ebben a korban pedig a PC-k és a mobil eszközök már felnőttek a feladathoz, hogy ne csak a digitális szövegek közvetítői legyenek, hanem a különböző alkalmazásokon és internetes lehetőségeken keresztül olvasásra is motiválják a felhasználókat. Talán a Moly.hu felületén megjelent kihívások alkalmasak erre?

A *Moly.hu* egy olyan könyves közösségi oldal, amely a web 2.0 egyik legékesebb példája. De mit is jelent ez pontosan?

A web 2.0 kifejezés kitalálójának Tim O'Reilly-t tartják, akinek tanulmányából [1] teljes képet alkuhatunk erről a fogalomról: tulajdonképpen minden olyan internetes szolgáltatást takar, amelynek lényege a közösség aktivitása. Amíg korábban a különböző portáltulajdonosok maguk töltötték meg tartalommal a weblapjaikat, addig most sokan csupán az oldalak keretrendszerét határozzák meg, a tartalmakat a felhasználók töltik fel. A legtipikusabb web 2.0-lás szolgáltatások a különböző blogok és mikroblogok (pl.: Twitter), wikik (Wikipédia), képmegosztó oldalak (Flickr), zene- és videomegosztó oldalak (Napster, Youtube), torrent oldalak (BitTorrent), aukciós oldalak (eBay, Vatera), közösségi oldalak (Facebook, Iwiw, MySpace) és azokon belül is az olyan könyves közösségi oldalak, mint például a Moly.

A *Moly.hu* egy magánkezdeményszerzés, amely 2008. december elején indult, azóta pedig népszerűsége és tartalma is egyre csak nő. Az oldal – a többi közösségi oldalhoz hasonlóan – a fenntartók által csak vázában szerkesztett, a tartalmak legnagyobb részét a felhasználók töltik fel, amire elég sokféle lehetőségük van. Lehet például többek között az aktuális olvasmányainkat bejelölni, értékelni (mind szövegesen, mind pedig csillagozással), könyveinket különböző, általunk választott szempont szerint könyvespolcokba rendezni, könyvet váró- vagy kívánságlistára tenni, idézeteket kiírni, a könyvekkel kapcsolatos gondolatokat bekarcolni, vagy éppen szavazásokat indítani. De

ha például nem találjuk meg a rendszerben egy könyv adatait, mi magunk is feltölthetjük őket, vagy egy már feltöltött könyv adatait bármikor kiegészíthetjük. Olyan különleges tevékenységekre is van mód, mint például az észlelés, amelynek az a lényege, hogy rögzíthetjük, kit hol és mikor láttunk olvasni, az illető pedig jelentkezhethet, ha látja a saját magáról szóló feljegyzést. Ugyanis az oldal felületén gyakorlatilag mindenhez hozzá lehet szólni, mindenről írhatunk véleményt, és a tartalmak nagy részét csillagozhatjuk is, hogy tetszésünket ezzel is kifejezzük. Figyelhetjük a különböző felhasználók aktivitását, illetve ha éppen egy adott könyvvel kapcsolatos friss tartalmakra vagyunk kíváncsiak, akkor azt is könnyedén nyomon követhetjük.

Az oldalon részt vehetünk különböző eseményeken és kihívásokon is. Ezek a lehetőségek és hatásaik képezték kutatásom tulajdonképpeni tárgyát. A kérdőívesítés idején a két fogalom még nem vált szét egymástól, így a kérdőívben a későbbi kihívások még együtt olvasós eseményekként szerepelnek, de ezeket rokon értelmű fogalmaként kell kezelnünk. A régi értelemben az események minden olyan kezdeményszerzést takartak, amelyekhez lehetett csatlakozni, akár fizikai jelenléttel járt, akár csak valamilyen virtuális tevékenységgel. Később viszont, mivel az együtt olvasós eseményekre nagyon nagy igény alakult ki, és tömegesen kezdtek megjelenni az oldalon, a szerkesztők külön kategóriát hoztak létre számukra, vagyis a kihívásokat. Ezeket a kezdeményszerzéseket a felhasználók indítják, azok teljesítésének feltételeit is ők szabják, így valamilyen szempontból minden kihívás egyedi. Vegyünk két egymástól teljesen eltérő példát, hogy láthassuk, hogyan is

zajlanak ezek. Elsőnek egy nehezebb kihívást mutatnék be: az *Akarsz NAGY lenni?* nevű kezdeményezés során a jelentkezés után a Nagy Könyves lista műveit kell olvasnunk, a teljesítéshez a kihívás ideje alatt (3 év) 20 magyar és 20 külföldi művet. Fontos, hogy az oldal rendszerében jelölünk kell az olvasások idejének elejét és végét, valamint szöveges értékelést is kell írunk, ugyanis ezek linkelésével tudjuk igazolni a kihívás készítőjének a teljesítésünket, aki ezek után jelzi a rendszerben, hogy eleget tettünk a feltételeknek. Egy kicsit talán könnyebben teljesíthető kezdeményezés a *Dalos könyvek – Zene az irodalomban* elnevezésű, ahol nem konkrét könyveket kell elolvasnunk, hanem az általunk egyébként is kézbe vett kötetekben kell zenei utalásokat keresnünk, vagyis arról kell idézeteket kiírunk, mit hallgatnak/énekelnek/idéznek a szereplők.

Sajnos kevés kutatás vizsgálta eddig a könyves közösségi oldalak hatásait az olvasásra, mivel ezek a weboldalak többségében magánkezdeményezések, így nem kapcsolódnak szervesen a könyvtáros szakmához, annak ellenére, hogy a könyvtárosok egyre nagyobb érdeklődést tanúsítanak irányukba. Kutatásom kiértékelése során összehasonlító jelleggel Tóth Máté és Ragnar Audunson egyik korábbi vizsgálatát fogom alapul venni. Ez a munka eredetileg a norvég *Bokelskere.no* és a *Moly.hu* összehasonlításaként [2] született, de a magyar adatok egy külön tanulmányban is megjelentek. [3] A két kutatás célközönségében és céljában nem fedi egymást, viszont a született eredmények egyezéséből vagy éppen különbségéből sok mindent lesűrhetünk.

A kutatás elméleti háttere és módszere

Saját tapasztalataimból kiindulva kutatásom során elsősorban azt kívántam bizonyítani, hogy a fent említett kihívásoknak, más néven együtt olvasós eseményeknek, pozitív hatásuk van az olvasási szokásokra. Úgy gondoltam, hogy ha igazolódna a feltételezéseim, és ezek képesek nagymértékben fellendíteni az olvasási kedvet, a résztvevőkkel új és ismeretlen műfajokat megkedveltetni, akkor – ha nem is a végső megoldást – de hasznos fegyvert jelenthetnek az olvasásért vívott harcban. Emellett vizsgáltam még a kiválasztás folyamatát, melynek során a kérdőívem kitöltői egy-egy kihívásra jelentkeznek. Itt főleg a közönség mozgatóerejét tartottam előzetesen fontosnak, hiszen akárhogyan is, de egy közösségi oldalról beszélünk, ahol rendszeresek a különböző eszme-

cserék az olvasmányokkal kapcsolatban. Ezen kívül még fontos kérdésnek tartottam, hogy vajon az adott művet korábban is szerették volna-e elolvasni a jelentkezők, illetve fel tudják-e használni más kihívások teljesítéséhez?

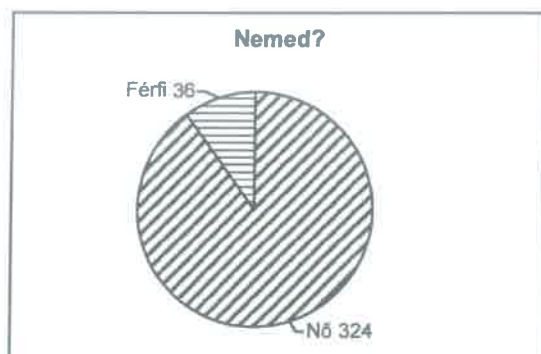
A kérdőívet, amellyel a kutatásomat végeztem, 2011 júliusában juttattam el a potenciális kitöltőkhöz. A válaszadóknak egy, a *Moly.hu* felületén meghirdetett kihívásra kellett jelentkezniük, ami után privát üzenetben kapták meg a Google-dokumentumként létrehozott kérdéssort. Válaszaik alapján más kérdéseket kaptak azok, akik rendszeresen vesznek részt az általam vizsgált együtt olvasós eseményeken, és akik nem; valamint további kérdéseket kaptak azok a válaszadók, akik maguk is hoztak már létre ilyen jellegű kezdeményezést. Mivel a kitöltés önkéntes volt, a minta nem tekinthető reprezentatívnak, az eredmények sem általánosíthatók.

A válaszadók demográfiai jellemzői

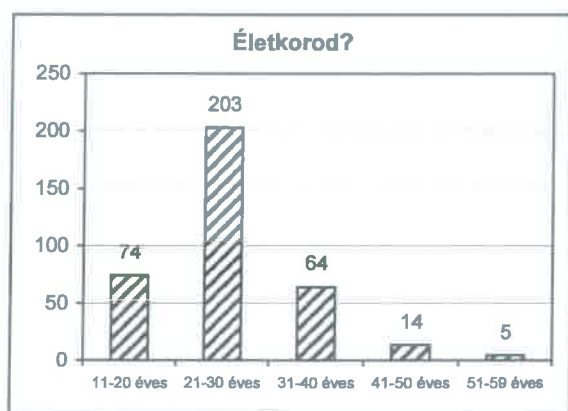
Összesen 360 személy töltötte ki a kérdőívet. A válaszadók nemek szerinti eloszlása nagyon aránytalan. A kitöltők között mindössze 10%-ban (36 fő) képviseltetik magukat a férfiak (1. ábra). Ez majdnem 7%-os eltérést jelent Tóth Máté és Ragnar Audunson kutatásával szemben, ahol is a nők aránya 83,4% volt. Ennek a nagy különbségnek azonban több oka is lehet. A legkézenfekvőbb magyarázat talán az lenne, hogy az oldal regisztrált felhasználóinak összetétele ilyen arányban változott, még inkább a nők irányába billentve a mérleg nyelvét. Ugyanakkor figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy a két kérdőív egymástól eltérő felületen jelent meg a *Moly.hu* oldalán belül. Hiszen, amíg a korábbi a főoldalon volt elérhető, addig az enyémhez egy kihíváson keresztül jutottak a felhasználók. Azt pedig látni fogjuk, hogy arányaiban inkább a nők azok, akik szívesen vesznek részt hasonló eseményeken, vagyis ők azok, akikhez könnyebben eljutott a kérdéssor.

A válaszadók életkorával kapcsolatban hasonló eredményeket kaptam, mint a korábbi kutatás készítője. Ahogy ott, a legfiatalabb kitöltő itt is egy 11 éves kislány (talán ugyanaz a kislány?) volt, illetve egy azonos korú kisfiú. A legidősebb válaszadóm egy 59 éves hölgy volt, míg a norvég-magyar összehasonlító vizsgálatban egy 65 esztendősről. Az átlagéletkor az eredményeim szerint 26, ott 27 év (2. ábra). Tehát úgy tekinthetjük, hogy a *Moly.hu* felhasználók valamennyi generációja képviselteti magát kisebb-nagyobb mértékben a mintában. A

2. ábra a különböző korcsoportok eloszlását ábrázolja. A 360 kitöltő majdnem kétharmada 20 és 30 év közötti.

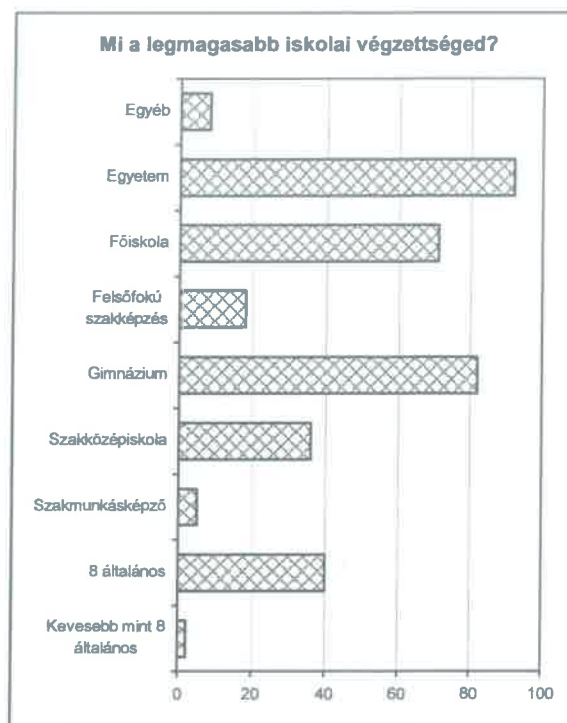

1. ábra A válaszadók nemek szerinti eloszlása

2. ábra A válaszadók életkori eloszlása

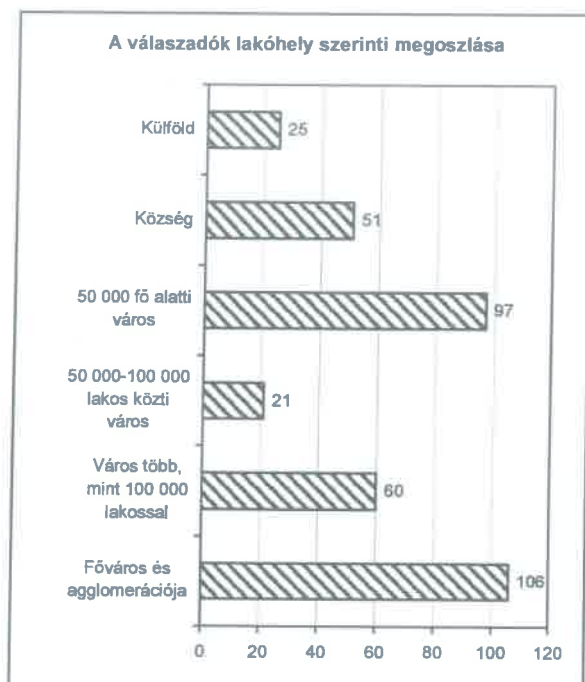
A válaszadók többsége magasan képzett: 92 személy, körülbelül 26% végzett egyetemet; 71 fő, vagyis 21% pedig főiskolát; 18 főnek, 5%-nak van felsőfokú szakképzése. Legmagasabb végzettségként 82-en (23%) jelölték meg a gimnáziumot; míg 36 fő, vagyis 10% végzett szakközépiskolában, szakmunkásképzőben pedig 5 személy (1%). Viszonylag soknak lehetne tekinteni azt a 40 főt, akik csak 8 általánossal rendelkeznek, ők azonban – egy személy kivételével – mind középiskolások, ahogy a kevesebb, mint 8 osztállyal rendelkező két kitöltő is még általános iskolás korú (3. ábra). Ebben a kategóriában a következő válaszok érkeztek: 3 technikum, 4 középfokú szakképzés, 1 doktorátus. Elmondhatjuk tehát, hogy a válaszadók legnagyobb része a korosztálya számára elérhető legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezik.

3. ábra A kitöltők megoszlása iskolai végzettség szerint

A kérdőívben egy üres mező volt a kitöltő lakhelyének megnevezéséhez. Az így beérkezett válaszokat kategóriákba soroltam, melyeket – a könnyebb összehasonlítás érdekében – a norvég-magyar összehasonlító kutatásból vettem át. Ez által könnyen megállapítható, hogy a lakóhelyek eloszlása szempontjából valamilyen szintű eltérés van a két kutatás eredményei között. Míg a korábbi eredményekben a fővárosban vagy annak agglomerációjában lakók aránya 40%, addig az én kérdőívemet kitöltők csupán 29%-a lakik ott. Ez a több mint 10%-os eltérés nem a nagyvárosokra vonatkozó értékekben jelenik meg pluszként, hiszen a több mint 100 000 fős városokban lakók aránya mindkét mintában 17%, 50 000 és 100 000 fő közötti városok esetében pedig 6 és 8%. Ezzel szemben az 50 000-nél kisebb lélekszámú városban él a kitöltőim 27%-a, valamint községben a 14%-a (4. ábra). Ezek az értékek a másik kutatás eredményeiben 18 és 9%. Bár a mintánk nem reprezentatív, a lakhely szerinti megoszlás azt sejteti, hogy a kihívások a *Moly.hu* használói közül jobban megmozgatják a kisvárosok és a falvak lakóit, mint a nagyvárosokban élőket.

A külföldi kitöltők – egy kuvaiti kivétellel – mind európai országban élnek jelenleg, főleg a környező országok magyarlakta területein, azon belül is Erdélyben (12 fő). De voltak kitöltők Angliából, Francia-, Svéd- és Olaszországból is.

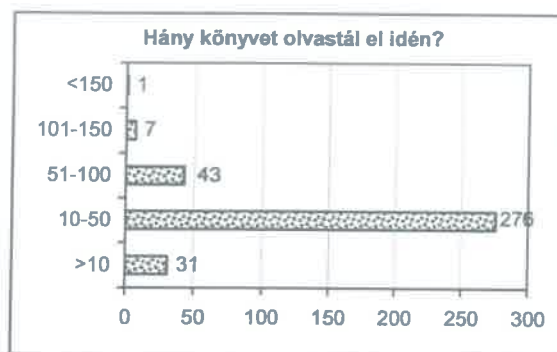

4. ábra A válaszadók lakhely szerinti megoszlása

A kitöltők és az olvasás

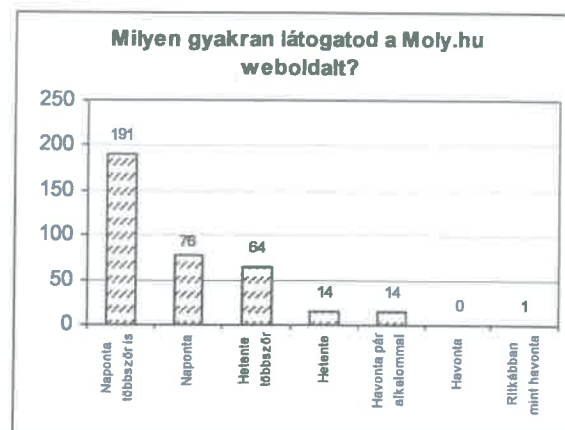
A kérdőív első részében konkrétan az olvasással kapcsolatban csak egy kérdést tettem fel, az pedig arra vonatkozott, hogy abban az évben a kérdőív kitöltéséig, vagyis közel fél évig, hány könyvet olvastak a kitöltők. A válaszokból kiderült, hogy elég nagy különbségek vannak ilyen szempontból az oldal felhasználói között. Amíg vannak olyanok, akik 100-nál is több könyvet olvastak el az adott hónapokban, addig mások ennek a tizedét sem. A legaktívabb olvasó 183 művel áll az élen, míg a legpasszívabb mindössze 3-mal zárja a listát. Ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy abban a korban élünk, amikor a társadalom nagy százaléka egyetlen egy könyvet sem olvas el egy adott évben [5] [6], így a legalacsonyabb értéket sem tekinthetjük kevésnek. Az átlagosan olvasott könyvek száma pedig 31, ami viszonylag magas érték. Ahogy az 5. ábrán is látszik, a kimagasló többség, közel 77%, 10 és 50 közötti számú könyvet olvasott el.

Ennél a kérdésnél kaptam először olyan válaszokat, amelyek nem voltak értékelhetők. A feldolgozás során még több ilyenrel is találkoztam, ennek változó okai voltak: szöveges válasz esetén többször előfordult, hogy a kitöltők nem a feltett kérdésre válaszoltak, félreértelmezték azt, illetve sajnos néhányszor a rendszer is hibázott.¹

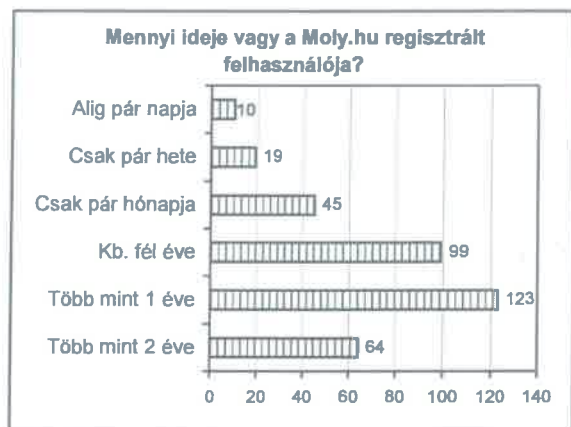
5. ábra A kitöltők által 2011 januárja és júliusa között olvasott könyvek száma

A következő kérdésre adott válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a kérdőív kitöltőinek többsége nagyon gyakran látogatja a *Moly.hu* weboldalt. A kiemelkedő többség általában naponta többször is ellátogat az oldalra, míg elenyészőnek mondható azok száma, akik nem teszik ezt meg legalább hetente néhányszor (6. ábra). Ez persze nem jelenti azt, hogy a *Moly.hu*, ahogy számos más weboldal is, nincs tele inaktív regisztrált tagokkal, ellenben a kitöltők közül majdnem mindenki aktív felhasználónak tekinthető.

6. ábra A *Moly.hu* látogatásának gyakorisága a kitöltők között

A kitöltők többsége már régóta, hónapok vagy évek óta regisztrált tagja az oldalnak, ugyanakkor felülmúlta minden várakozásomat azoknak a száma, akik csak pár nappal vagy héttel a kitöltés előtt regisztráltak (7. ábra). Ők valószínűleg böngészés során vagy ismerősök által jutottak el ahhoz a kihíváshoz, amelyre jelentkezve megkaphatták a kérdőívet.

7. ábra A kitöltők *Moly.hu* tagságának ideje

Kik vesznek részt együtt olvasós eseményeken?

A következő kérdés, amely az általános adatok után a kutatásom konkrét témáját célozta meg, a különböző együtt olvasós eseményeken való részvételre kérdezett rá. A kérdést úgy fogalmaztam meg, hogy szerepelt benne a *rendszeresen* kifejezés, amelynek következtében azt sokan sokféleképpen értelmezték. Ez egy „vízválasztó” kérdés, vagyis a kérdőív másképpen folytatódik azoknak, akik az *igen* választ adták, mint azok számára, akik *nemmel* feleltek. A különböző értelmezések miatt tehát vannak olyanok, akik csak pár kihíváson vettek részt, mégis „rendszeresnek” jelölték magukat, ezzel szemben olyanok is, akik legalább ugyanennyi kihívást vállaltak, mégis negatív választ adtak a kérdésre, tehát másik kategóriába kerültek. Viszont az eredmények kiértékelése során ez különösebb torzítást nem okoz, mivel a kihívásokkal szemben tanúsított attitűd nagyban meghatározza, hogy azok hogyan fejtenek ki bármilyen hatást is a személyre. Tehát a csoportba sorolás nem pontos részvételi szám, hanem hozzáállás alapján történt.

A kitöltők körülbelül 60%-a, vagyis 217 fő vallja magáról, hogy rendszeresen vesz részt különböző kihívásokon, míg 143 személy nem (8. ábra). Mint láthatjuk, meglepően sokan vannak, akik nem vesznek részt rendszeresen ilyen eseményeken. Hiszen gondoljunk csak bele, hogy a kérdőív az oldal egy olyan funkcióján keresztül volt elérhető, amelyet 40% egyáltalán nem, vagy legalábbis nem rendszeresen használ. Ezt az eredményt egy korábbi kérdésre adott válasszal magyaráznám: a mintában elenyésző azok száma, akik nem látogatják rendszeresen az oldalt, nem aktív felhasználók. Ez tehát azt bizonyítja, hogy ha a kitöltők nem is rendszeres résztvevői a kihívásoknak, attól még figyelemmel követik az oldal eseményeit.

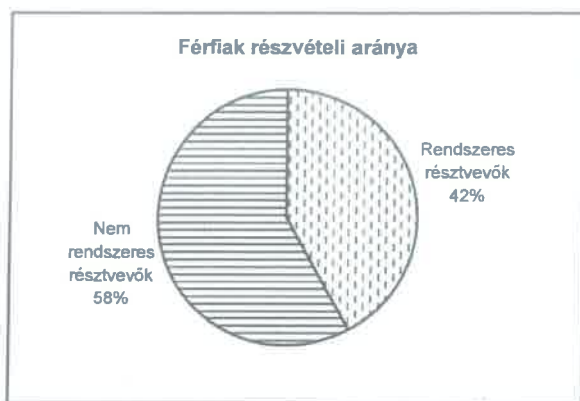

8. ábra Az eseményeken résztvevők aránya a kitöltők között

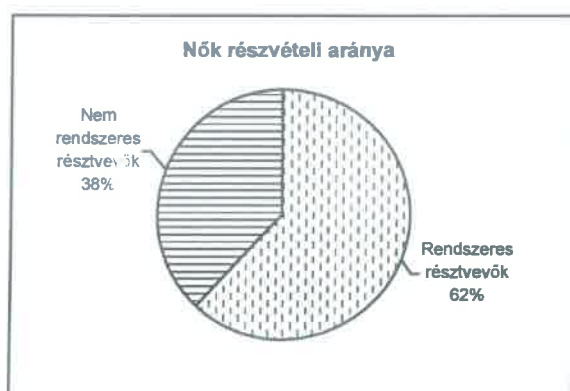
Az adatok értékelése során több szempontból is megvizsgáltam, hogy kik azok, akik rendszeresen részt vesznek az együtt olvasós eseményeken. Első körben kiderült, hogy nemcsak az oldal egésze örvend nagyobb népszerűségnek a nők között, hanem a kihívások is. Amíg a kitöltő férfiaknak mindössze 42%-a (15 fő) (9. ábra) vesz részt rendszeresen a kihívásokon, addig a nőknek 62%-a (202 fő) (10. ábra). A nők közötti részvételi arány nagyjából megegyezik a teljes minta átlagával.

A kihívásokban rendszeresen résztvevők életkori eloszlását vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy bár több általános iskolás is jelen van az oldalon, a kérdőív kitöltői közül mégsem egyikük sem az együtt olvasós események tekintetében. A legfiatalabb kitöltő, aki rendszeres résztvevőnek vallja magát, 15 éves, a felső határ viszont 59 év, vagyis

a legidősebb válaszadó is kihívásrésztvevő. A fiatalok passzivitása annak a jele is lehet, hogy az oldal egésze nem köti le őket, így csak bizonyos funkciókat használnak.

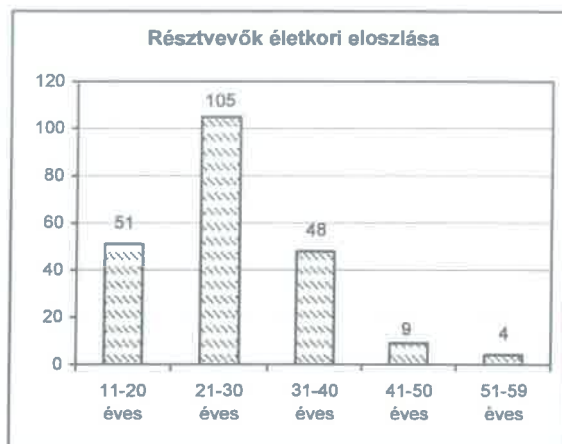
9. ábra A kihívásokon való részvételi arány a kitöltő férfiak között

10. ábra A kihívásokon való részvételi arány a kitöltő nők között

Ha a korábban kialakított korcsoportokat vesszük figyelembe, és a korcsoportokon belül a rendszeres és a nem rendszeres résztvevők arányát, akkor meg kell állapítanunk, hogy bár a kihívásokban aktívak közül a legtöbben 21 és 30 év közöttiek (összesen 105 személy), a részvételi arány mégis közöttük a legalacsonyabb, csak 52%, míg a többi korcsoportnál jóval meghaladja a 60%-ot (11. ábra). Mégsem jelenthetjük ki azonban, hogy az ebben az életkorban lévők kevésbé szeretnek kihívásokon részt venni mint a többiek, hiszen a kitöltők között és az oldal felhasználói között is ők vannak többségben, ők alkotják az aktív tagok nagy részét. Tehát jóval nagyobb a valószínűsége annak,

hogy egy 21 és 30 év közötti, kihívásokon részt nem vevő, ám az oldalon aktív felhasználó töltsön ki egy olyan kérdőívet, amely kihívásokon keresztül elérhető, minthogy egy idősebb, hasonló attitűdű személy tegye ugyanezt.

11. ábra A kihívásokon résztvevők életkori eloszlása

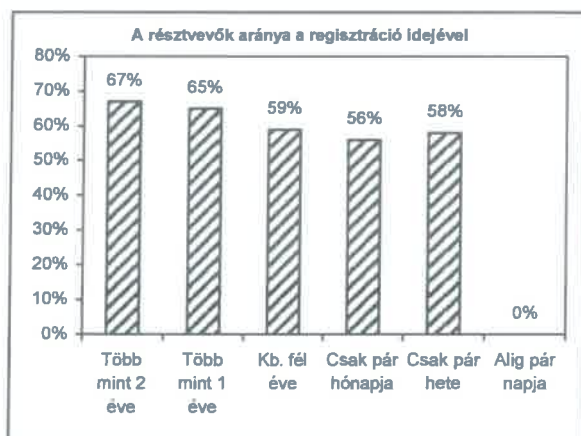
- 11-20 éves:** 51 (A korcsoport teljes számához képest $\approx 69\%$)
- 21-30 éves:** 105 (A korcsoport teljes számához képest $\approx 52\%$)
- 31-40 éves:** 48 (A korcsoport teljes számához képest: 75%)
- 41-50 éves:** 9 (A korcsoport teljes számához képest $\approx 64\%$)
- 51-59 éves:** 4 (A korcsoport teljes számához képest: 80%)

Ha megvizsgáljuk, hogy a kihívásokban rendszeresen részt vevő kitöltők mióta az oldal felhasználói, nem tapasztalhatunk nagy kilengéseket. Az alig pár napja regisztráltak közül ugyan senki sem aktív még ilyen téren, ez érthető, hiszen az oldal több funkciója között nem könnyű azonnal eligazodni, kell egy kis idő, mire az ember beletanul. Ezzel szemben azok, akik pár hete már a *Moly.hu* tagjai, szinte olyan arányban képviseltetik magukat a kihívások között, mint a fél évvel korábban regisztráltak (12. ábra). Ezek alapján tekinthetjük úgy, hogy a regisztráció ideje nincs szoros összefüggésben a kihívásokon való részvétellel.

A nem rendszeres résztvevők válaszai

A továbbiakban külön kell bontanunk azok válaszait, akik rendszeresen vesznek részt kihívásokon, azokétól, akik nem, hiszen a két csoport teljesen más kérdéseket kapott. A nem rendszeres

résztevők között először arra kerestem a választ, hogy vajon miért döntenek úgy a kitöltők, hogy nem vesznek részt a kihívásokon. Ennél a kérdésnél több választ is megjelölhettek. Ahogy az eredményekből a 13. ábrán láthatjuk, a 143 válaszadó közül 80 nyilatkozott úgy, hogy kedve szerint szeret olvasni, mindenféle kényszer nélkül, amellyel ezek szerint a kihívásokat azonosítja. Viszonylag sokan, a válaszadók majdnem fele jelölte meg, hogy eddig még egyáltalán nem figyelt fel ezekre a kezdeményezésekre. 33 személynek nincs elég szabadideje, míg 18 nem talál megfelelő témájú kihívást magának. 29 személy válaszából azonban az derül ki, hogy bár csatlakoznak kihívásokhoz, nem tartják magukat rendszeres résztvevőnek, hiszen csupán mértékel vállalnak olvasmányokat.

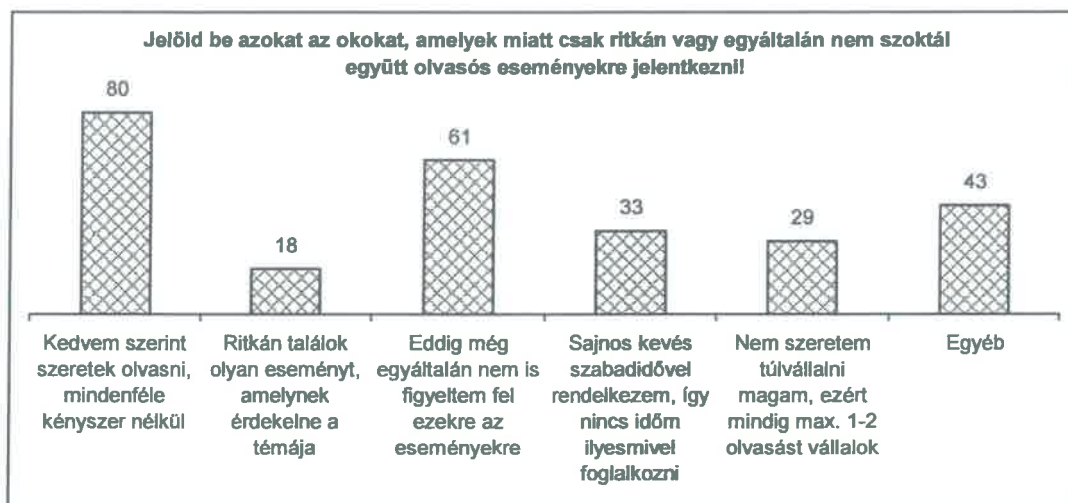
12. ábra A kihívások résztvevőinek eloszlása Moly-tagságuk ideje alapján

Erre a kérdésre viszonylag sok „egyéb” válasz érkezett. Ezekből egyértelműen kiderül, hogy sokan egyáltalán nem tudták értelmezni az együtt olvasós esemény fogalmát. Az eseményekben részt nem vevő kitöltők közel 6%-a gondolja úgy, hogy ezek az események nem online találkozást jelentenek, hanem fizikai jelenlétet igényelnek egy olyan helyen, ahová ők nem tudnak eljutni.

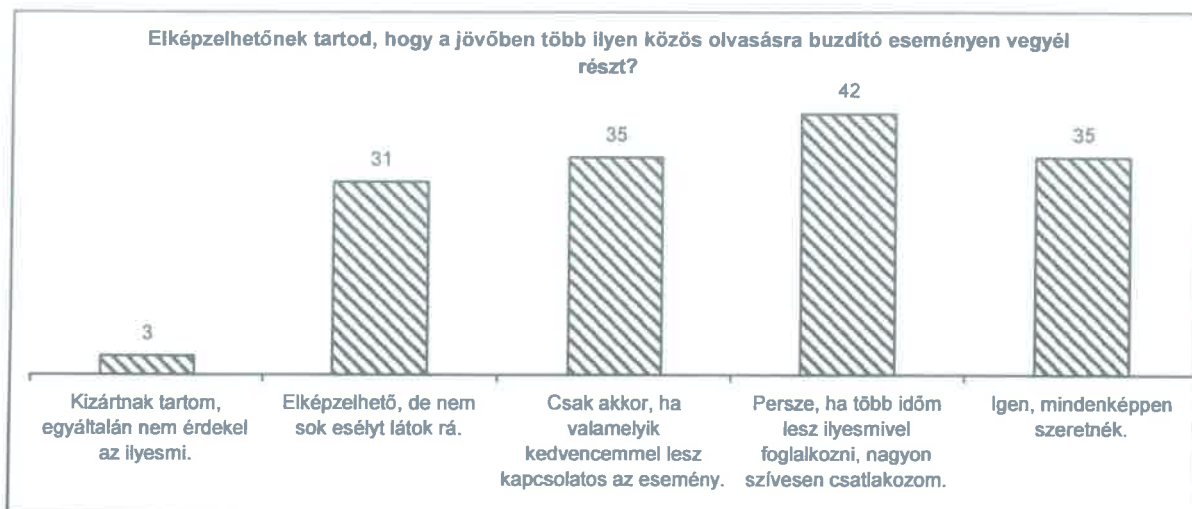
A kérdőív következő kérdése arra vonatkozott, mennyire tudják elképzelni a válaszadók, hogy esetleg a jövőben részt vesznek majd különböző kihívásokon. Erre nagyon pozitív válaszokat kaptunk, és bár 31 személy kevés esélyt lát a dologra, mégis mindössze hárman zárkoztak el teljesen a lehetőség elől (14. ábra). Közülük egy azok közé tartozik, akik félreértelmezték az együtt olvasós események lényegét; egy személy pedig csak pár hete az oldal felhasználója, és állítása szerint még nem tud semmit ezekről az eseményekről.

Rendszeres résztvevők válaszai

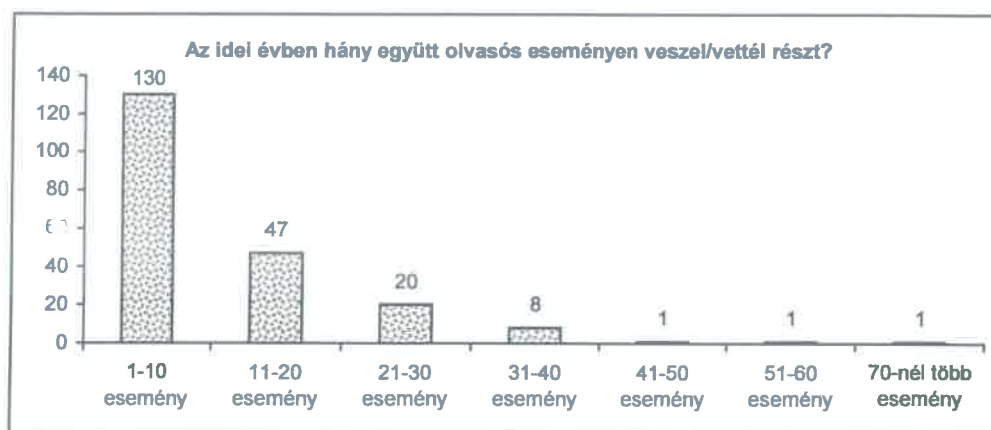
A rendszeres résztvevők első kérdése arra vonatkozott, hogy hány együtt olvasós eseményre jelentkeztek az adott évben a kérdőív kitöltéséig bezárólag. Ahogy az alábbi ábrán is látható, annak ellenére, hogy már 2011 nyarán is voltak olyanok, akiket azóta a *Moly.hu*-n viccesen csak „kihívásfüggők”-nek szokás becézni, a válaszadók többsége csak 10 vagy annál kevesebb kihívást vállalt. Mindössze 3 személy vállalta több mint 40 kihívás teljesítését (15. ábra). A rendszeres résztvevők átlagosan 12 kihívás aktív tagjai.

13. ábra A kihívásokon részt nem vevők által jelölt okok

14. ábra A kihívásokon való jövőbeli részvétel lehetősége az eddig részt nem vállaló kitöltők szerint

15. ábra A kitöltők által vállalt események száma

Mivel a kérdőív összeállításának idején a weboldalon már szinte napi rendszerességgel jelentek meg azok a hozzászólások, amelyekben a felhasználók arra panaszkodnak, hogy túl sok kihívást vállaltak, nem győzik, ám mégsem tudnak ellenállni a további jelentkezéseknek, ezért szerettem volna felmérni, mennyire általános ez a hozzáállás. Ahogy a kördiagram is mutatja, a többség pont elégnek, vagyis se soknak, se kevésnek nem találja a vállalásai számát. Ugyanakkor elég sokan érzik úgy, hogy túlvállalták magukat. Azok közül, akik legalább 8 kihívást vállaltak, senki sem minősítette kevésnek a kihívásait, viszont voltak olyanok, akik saját magukhoz mérten már 3 kihívást is soknak találtak (16. ábra). Azok nagy része, akik kevésnek érezték a vállalt események számát,

azzal indokolta ezt, hogy mások sokkal többet vállalnak náluk, ezért talán nekik is többet kellene. Vagyis ebben az esetben elég erősen érezhető a közösség húzó ereje.

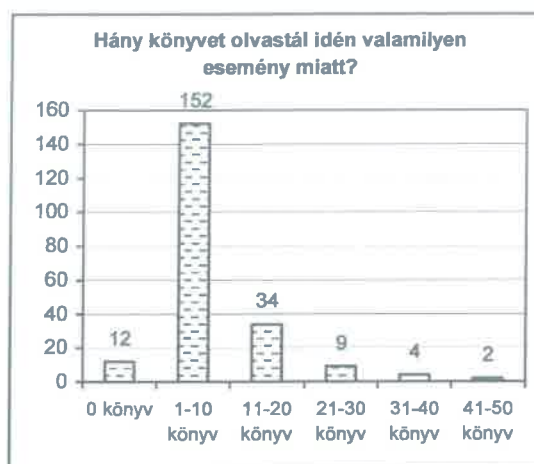
Ez a kérdés tulajdonképpen ellenőrző kérdésnek is bizonyult, mivel a válaszokból kiderült, hogy további 5 kitöltő, akik a kérdőív elején azt válaszolták, hogy rendszeresen részt vesznek különböző együtt olvasós eseményeken, szintén félreértelmezte a kérdést. Ahogy a nem rendszeres résztvevők között is voltak olyanok, akik fizikai megjelenéssel járó eseményre asszociáltak, így itt is ez történt. Az ő válaszaikat nem vettem figyelembe a vállalt események számának összesítésénél.

16. ábra A kitöltők elégedettsége az általuk vállalt kihívások számával

Ahhoz, hogy valamilyen következtetést le tudjak vonni azzal kapcsolatban, hogy milyen hatással van a kihívásokra való jelentkezés az olvasási szokásokra, megkérdeztem a kitöltőket arról, hogy hány könyvet vettek kézbe az adott évben egy-egy esemény miatt. Az eredmények sokkal alacsonyabbak, mint korábban feltételeztem. Bár olyanok is voltak, akik 50 könyvet olvastak ilyen céllal, a többség, vagyis 152 fő 1 és 10 közötti értéket írt be. 12 olyan kitöltő is volt, aki erre a kérdésre válaszként nullát adott meg (17. ábra). Az átlagosan olvasott könyvek száma 8. Itt azonban figyelembe kell venni a szöveges válaszokat is, amelyek alapján sokan azért írtak nullát, vagy nagyon alacsony számot, mert az olvasott könyvek nagy részét nem a különböző események miatt kezdték el, hanem egyébként is kézbe vették volna, de jó volt egy-egy eseményhez is. Szóval elmondhatjuk, hogy sokan nem a különböző kihívások alapján választják meg az olvasnivalójukat, hanem pont fordítva, vagyis azokhoz a könyvekhez kapcsolják az eseményeket, amelyekbe egyébként is belekezdene.

Ugyanerre utal a következő kérdésre adott válaszok aránya is. Azzal kapcsolatban, hogy saját bevallásuk szerint a kihívásokon való részvétel miatt több könyvet olvasnak-e el, mint egyébként tennék, mindössze 34 személy válaszolta azt, hogy igen, jelentősen több könyvet olvas el. 97 személy tapasztalt ugyan növekedést olvasmányainak számában, mégsem tartja azt kiugró eltéréssnek. 84 kitöltő pedig úgy gondolja, hogy a kihívásokon való részvétel egyáltalán nem növelte az olvasmányainak számát (18. ábra).

17. ábra A kitöltők által bizonyos események miatt olvasott könyvek száma

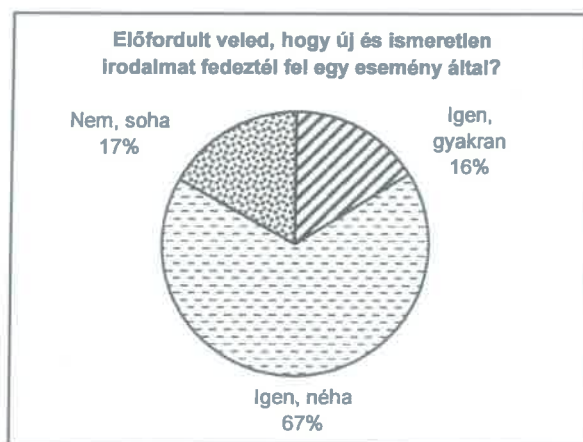

18. ábra A különböző kihívások hatására a kitöltők által olvasott könyvek aránya

A következő kérdést a norvég-magyar összehasonlító vizsgálatból emeltem át. Az a kutatás bizonyította, hogy a felhasználók számára a *Moly.hu* sokkal inkább információforrás, mint virtuális közösségi tér. Ott a kitöltők 58%-a vallotta, hogy gyakran; 40%-uk pedig, hogy néha fedez fel számára új és ismeretlen irodalmat a weboldalon. De vajon, ha nem a könyves közösségi oldal egészét, hanem csupán a kihívásokat vesszük, számolhatunk-e ilyen arányokkal? Sajnos nem. A kérdőívem kitöltői közül mindössze körülbelül 16 százalék (35 személy) szerint jellemző, hogy kihívások teljesíté-

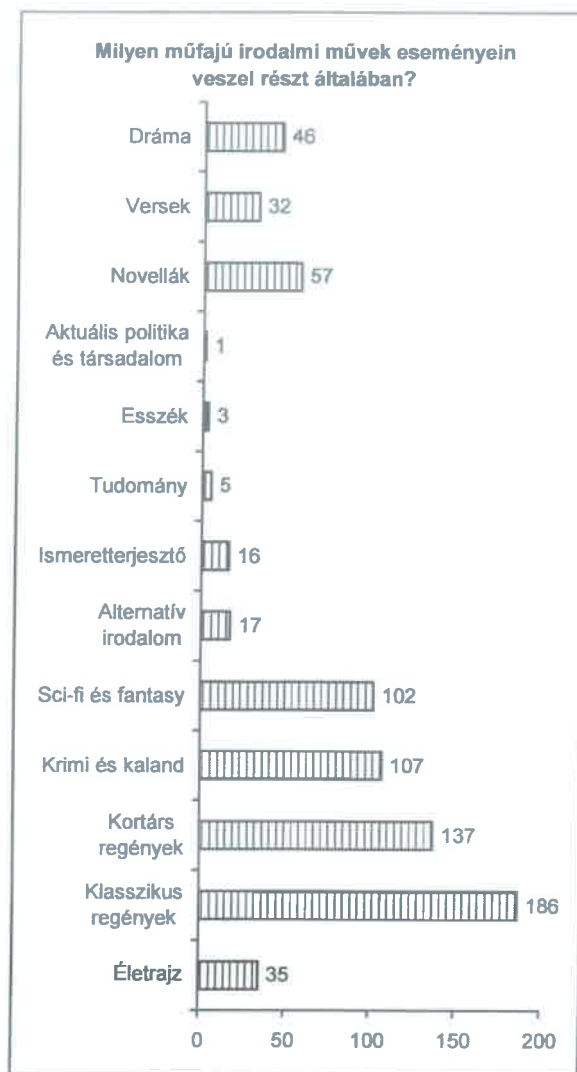
se során ismeretlen irodalommal találkozok. 145 személy, vagyis majdnem 67% vallja, hogy ilyen néha előfordul vele, ellenben 17%-kal (37 személy) sosem történik ez meg (19. ábra).

Annak, hogy a két kutatás eredményei között ekkora az eltérés, több oka is lehet. Véleményem szerint ezek közül a legfőbb az, hogy amíg a felhasználók a weboldal használata közben az ismerősök olvasmányait, véleményeit is figyelik, addig – ahogy a fentebbi adatokból látszik – a kihívásokat a saját olvasmányaikhoz válogatják, így kevesebb új benyomás éri őket ilyen szempontból.

19. ábra A kitöltők által a különböző kihívások hatására felfedezett új irodalom

Az ezt követő kérdés szintén szerepelt valamilyen formában a korábbi kutatásban, de amíg ott arra voltak kíváncsiak, hogy általánosságban milyen műfajú műveket olvasnak a kitöltők, addig én arra kérdeztem rá, hogy milyen műfajú könyvekkel kapcsolatos kihívásokban vesznek részt. Bár mivel azóta bizonyítást nyert, hogy a résztvevők az olvasmányaikhoz választanak kihívást, így a kettő tulajdonképpen nem válik el élesen egymástól. Ezért is lehet, hogy a két kutatás sok tekintetben átfedésben van egymással: mindkét helyen a klasszikus és a kortárs regények bizonyultak a legnépszerűbbeknek, míg a legkevesebben az esszéket, valamint az aktuális politikával és társadalommal foglalkozó műveket veszik kézbe. Kiemelkedően népszerűek még az olyan szórakoztató műfajok, mint a sci-fi, a fantasy és a krimi, valamint a kalandregények (20. ábra).

20. ábra A kitöltők által választott események műfaja

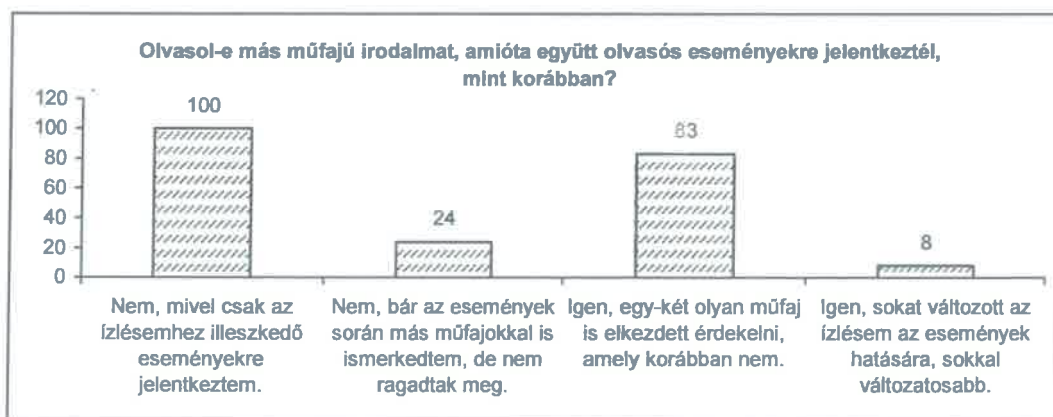
A kihívások hatásait vizsgálva nemcsak az elolvasott könyvek számával kapcsolatban tettem fel kérdést, hanem arra vonatkozóan is, hogy a résztvevők ízlése saját bevallásuk szerint mennyire változott a teljesítések során. Mindössze 8 válaszadó vallotta, hogy az együtt olvasós események hatására komolyan megváltozott az ízlése, sokkal nyitottabb lett a különböző műfajok iránt. Ezzel szemben 100 kitöltő igazolta a korábbi megállapításunkat, miszerint a kihívásokat az olvasmányaikhoz választják, nem pedig fordítva, így ezek az események nem okozhatnak különösebb ízlésváltozást. Ugyanakkor 83 személy gondolja úgy, hogy a kihívások hatással voltak az ízlésére, megismerkedtek új és érdekes könyvekkel, szóval nem je-

lenthetjük ki, hogy ezeknek az eseményeknek semmilyen hatása sincs, de a többségük nem számít mérföldkönek a résztvevők ízlésvilágának alakulása tekintetében (21. ábra).

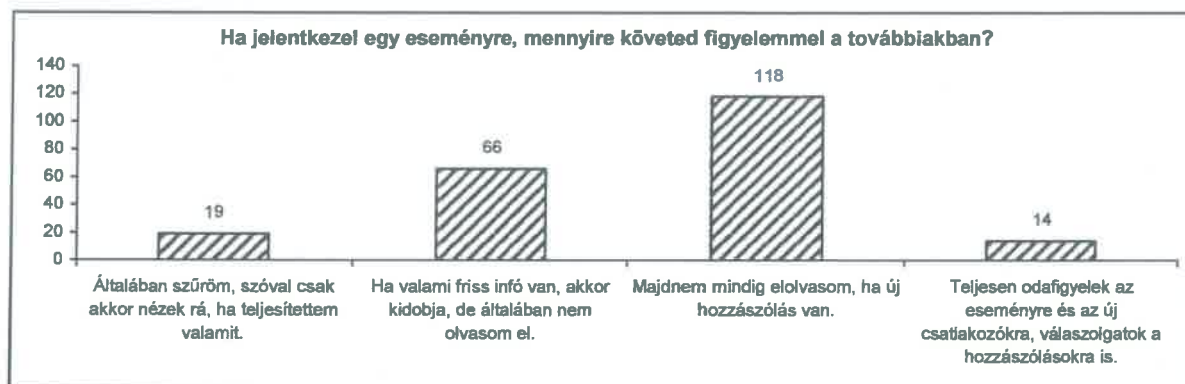
Fontosnak tartom, hogy a kitöltők milyen szinten követik nyomon az egyes kihívásoknál bekövetkező fejleményeket, mivel ez az egyik szempont, amelynek alapján meghatározható, hogy mennyire válik a részvétel közösségi tevékenységgé. Hiszen a *Moly.hu* egyik nagy dilemmája egészen a kezdetektől, hogy vajon lehetséges-e az alapján véve magányos tevékenységet: az olvasást, közösségi szintre emelni? Az ezzel kapcsolatban feltett kérdésre érkezett válaszokból levonhatjuk a következőt, miszerint a többség számára a kihívások közösségi élményt jelentenek. Bár csak 14 személy tartja magát nagyon aktívnek a részvételek során, vagyis nemcsak az adott könyvek elolvasása számít neki, hanem a többiekkel való kommunikációra is hangsúlyt fektet, ezzel szemben 118 kitöltő majdnem mindig elolvassa az új hozzászólásokat.

Ez valamilyen szinten összhangban van a norvég-magyar viszonyokat összehasonlító kutatással, mivel ott a kitöltők legnagyobb része (44,5%) csak passzív követője volt a különböző könyves eszmecseréknek a *Moly.hu* felületén. Tehát a kihívások teljesítése során is jellemzően jelen van az a hozzáállás, miszerint a résztvevők kíváncsiak egymás véleményére, szívesen olvasnak egymás értékeléseit, de ritkán bonyolódnak beszélgetésekbe, esetleg vitákba ezekkel kapcsolatban.

Ugyanakkor magas azoknak a száma is, akik a 19 kitöltővel szemben nem szűrik a kihívást a hírforryamukról, mégsem olvassák el az új hozzászólásokat (22. ábra). Ennek több oka is lehet, ugyanúgy okozhatja az időhiány, mint a *Frissek*² túl magas száma, szóval nem feltétlenül vonhatunk le következtetést abban az irányban, hogy ezek a kitöltők nem vonhatók be könyvekkel kapcsolatos eszmecserékbe.

21. ábra A kitöltők ízlésének változása a különböző kihívások hatására

22. ábra Az események nyomon követése a kitöltők által

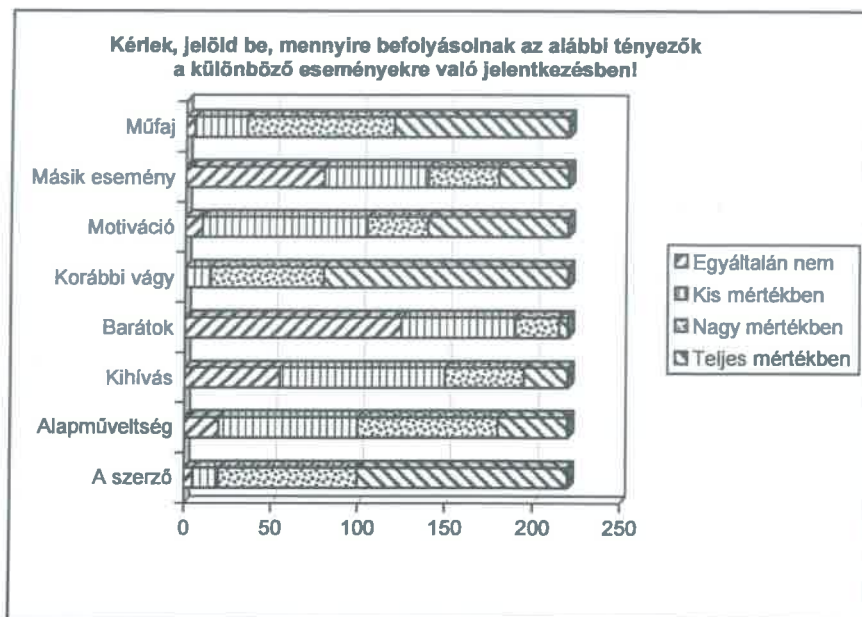
A következő kérdés az eseményekre való jelentkezés okait vizsgálta. Itt a kitöltőnek a következő szempontokról kellett eldönteni, hogy számára mekkora befolyást jelentenek egy-egy kihívásra való jelentkezés során:

- Szeretem az adott író, akihez kapcsolódik az esemény.
- Az adott könyv/könyvek szerintem az alapműveltség részei.
- A részvétel komoly kihívást jelent számomra.
- A barátaim közül is jelentkeztek páran az eseményre.
- Régóta el akartam olvasni az adott könyvet/könyveket.
- Jó motivációnak tűnik.
- Egy másik esemény miatt már úgyis el kell olvasnom a könyvet.
- Az adott irodalom az általam kedvelt műfajba tartozik.

A beérkezett válaszok sok szempontból megcáfolták az előzetes elvárásaimat. Az arányok a 23. ábrán látszanak. A legkiemelkedőbb szempont a korábbi vágy, vagyis hogy a kitöltő már korábban is el szeretne volna olvasni az adott művet, amely köré a kihívás csoportosult. Ebben nincs semmi meglepő, hiszen a kérdőív kiértékelése során többször találkozhattunk már a ténnyel, hogy a résztvevők az olvasmányaikhoz választanak kihívást, és nem fordítva. Ehhez kapcsolódik a másik két nagyon fontos szempont: az adott szerző és a

műfaj szeretete. Ezekből a válaszokból is látszik, hogy a kihívások azért nem képesek alapvetően befolyásolni az ízlést, mert a felhasználók ritkán vesznek részt az ízlésüktől eltérő kihíváson.

A legkevésbé fontos szempont a kihívásokon résztvevők számára, hogy egy ismerősük, barátjuk is részt vesz-e velük. Mivel a szabadidős tevékenységek esetében általában ez fontos szempont szokott lenni, így a kérdőív összeállítása során arra számítottam, hogy itt is az lesz majd. Az eltérő eredménynek azonban több oka is lehet. Elképzelhető, hogy a *Moly.hu* egyébként is családi légkör mellett a kitöltők a többi felhasználó nagy része felé olyan bizalmat táplálnak, mely fesztelenné teszi őket a könyvekről való eszmecsereben, így nincs szükségük egy ilyen „szociális védőhálóra”. De lehetséges, hogy ezt a hatást pont ennek az ellenkezője, az internet nyújtotta arctalanság okozza, vagyis úgy érzik, minden komoly következmény nélkül nyugodtan nyilváníthatnak véleményt a könyvekkel kapcsolatban, vagy éppen közbeszólás nélkül követhetik nyomon mások visszajelzéseit. Ugyanakkor, mivel a résztvevők nagy része nemhogy passzív résztvevője a kihívásoknál kialakult eszmecsereknak, de még csak el sem olvassa a hozzászólásokat, feltételezhetjük azt is, hogy ezért sem fontos számukra a barátok részvétele, hiszen nekik az együtt olvasós események teljesítése is ugyanolyan magányos tevékenység, mint maga az olvasás a hagyományos értelemben.

23. ábra Az eseményekre való jelentkezés szempontjai

A kihívások készítői

A rendszeres résztvevők közül sokan (egészen pontosan 45-en) készítettek már maguk is kihívást, ők külön kaptak pár kérdést. Először az együtt olvasós esemény létrehozásának céljait és okait kellett osztályozniuk. A következő szempontokat kapták meg:

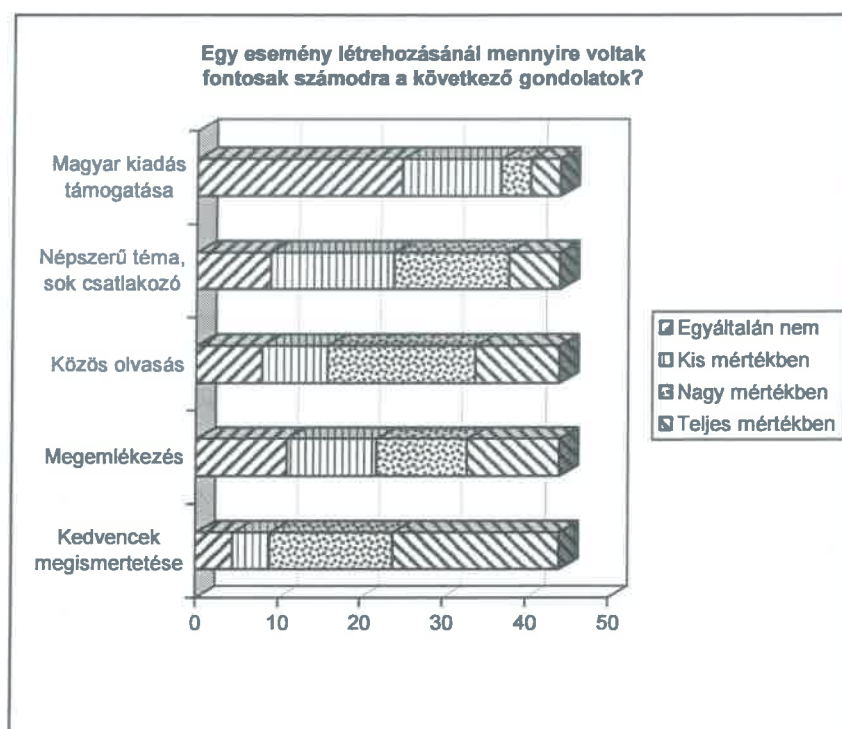
- Szerettem volna, ha többen is megismerik a kedvenc szerzőmet/könyvemet.
- Méltó módon akartam megemlékezni egy kapcsolódó eseményről.
- A közös olvasás számomra nagyobb motiváció.
- Úgy gondoltam, ezt a szerzőt sokan szeretik, sokan fognak csatlakozni.
- Ezzel is a magyar kiadás folytatását akartam támogatni.

Ahogy a 24. ábrán is látszik, a szempontok közül a többség a kedvencei megismertetését tartotta a legfontosabbnak. Szóval, ahogy a kihívásokra való jelentkezés egyik legfontosabb érve ez, úgy a létrehozásukban is ez az uralkodó szempont. A legmegosztóbb érv a különböző évfordulókról való megemlékezés volt, majdnem ugyanannyian tartják ezt fontosnak, mint akik egyáltalán nem. Ez körülbelül megfelel a *Moly.hu* felületén található,

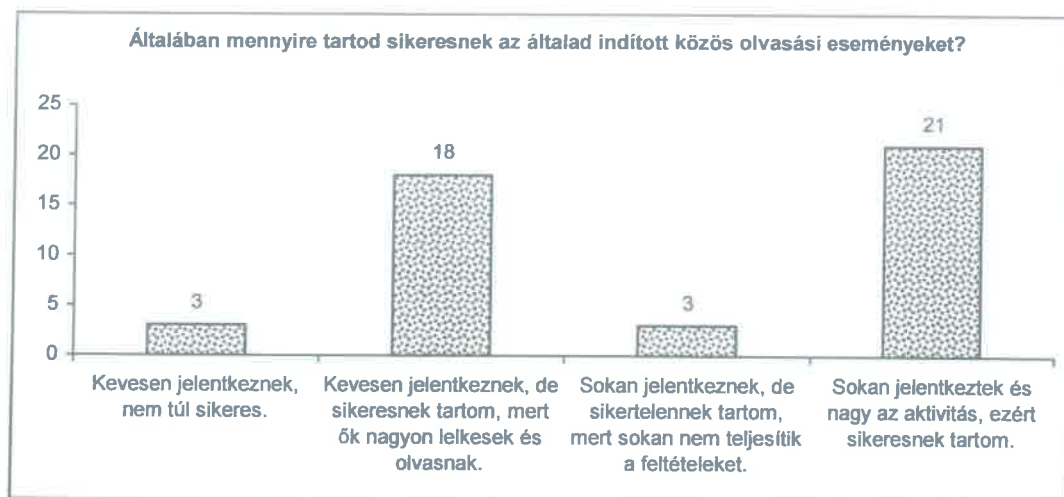
valamilyen évfordulóhoz kapcsolódó kihívások arányának. Csak néhány példa: „Isten hozta, őrnagy úr! avagy 100 éve született Örkény István”, „Emlékolvasás Mihail Bulgakov születésének 120. évfordulója alkalmából”, „2012 – 200 éve született Charles Dickens”.

A legkevesbé fontos szempont a magyar kiadás támogatása. Vannak ugyan olyan együtt olvasós események, ahol bizonyos könyvek megvásárlása is feltétele a teljesítésnek, de ez elég ritka. Ráadásul a kiadók aktív jelenléte a weboldalon még csak most van kialakulóban. Egy ideje már lehet kiadói profilt létrehozni, és a jelenlegi fejlesztések során pedig az ehhez kapcsolódó lehetőségek folyamatosan bővülnek, de még elég kevés kiadó él ezzel. Pedig nagyon sok olvasói visszajelzés gyűjthető be egy ilyen könyves közösségi oldalról.

Az utolsó kérdést a készítőknél a saját kihívásukkal való elégedettségrel kapcsolatban tettem fel. A többség sikeresnek tartja a kezdeményezését, elégedett vele, akkor is, ha csak kevesen jelentkeztek rá. Mindössze 6 kitöltő nyilatkozott ettől eltérően (25. ábra).

24. ábra A kihívások létrehozásának okai

25. ábra A kihíváskészítők elégedettsége a saját kihívások sikerével kapcsolatban

A kutatás összegzése

A kutatás során több hipotézisem bizonyítást nyert, többet pedig megcáfoltak a válaszok. Tény ugyan, hogy a kihívásokon való részvétel valamilyen szinten növeli az olvasási kedvet, sokan új irodalommal is megismerkedtek a teljesítés során, de nem a várt mértékben. A korábbi, norvég-magyar kutatással összehasonlítva látható, hogy a *Moly.hu* egésze sokkal nagyobb hatással van a felhasználók olvasási szokásaira, mint csak a kihívások. Nem is beszélve arról, hogy mivel a weboldal felhasználói között csak az olvasás iránt eleve érdeklődő tagok vannak, ezek a kezdeményezések nem alkalmasak a korábban nem olvasók bevonására. Ugyanakkor a *Moly.hu* egyéb funkcióit tökéletesen kiegészítik ezek a megmozdulások, amelyek lehetőséget adnak egy-egy adott könyv közös olvasására, majd a vélemények ütköztetésére, vagy akár csak ezek nyomán követésére. Annak ellenére, hogy a kihívásokra való jelentkezés legkevésbé releváns szempontja a barátok, ismerősök részvétele, az együtt olvasós eseményeknek mégis van valamilyen szinten közösségépítő hatása. Az a réteg, amely rendszeresen részt vesz kihívásokon és az, amelyik nem, gyökeresen másképpen látja a kihívások lényegét, hiszen amíg a részt nem vevők többsége kényszernek érzi és azzal az érvel mond le róluk, hogy jobban szeret szabadon olvasni, addig a résztvevők a saját ízlésviláguk alapján válogatják össze a kihívásaikat, tehát ők ezek mellett az események mellett is szabadon olvasnak. Emiatt a létrejött kihívások a készítőik ízlését reprezentálják, a jelentkezések számából

pedig a résztvevők ízlése mérhető le, amely főleg klasszikus és kortárs regényekre terjed ki. A kihívások résztvevőiről megállapíthatjuk még ezen kívül, hogy zömében nők, 21 és 30 közöttiek, magasan iskolázottak, akárcsak a *Moly.hu* legtöbb regisztrált felhasználója.

Mivel egy könyves közösségi oldal célcsoportjának valamilyen szinten meg kell egyeznie egy könyvtárával, ezért úgy gondolom, hogy ezek a weboldalak szinte kimeríthetetlen ötletadó források lehetnek. A web 2.0, illetve a könyvtár 2.0 elképzelés keretein belül miért ne valósulhatnának meg együtt olvasós események, kihívások, online olvasóklubok könyvtári szervezésben? Kisebb-nagyobb sikerrel egyre több könyvtári blog jön létre [4], és az olyan szolgáltatások száma is rohamosan nő, amelyek igénybeviteléhez nem kell fizikailag jelen lenni: gondoljunk csak a LibInfo-ra, vagy a különböző adatbázisokra. Az ilyen kezdeményezések indításával a könyvtár egy erős közösséget kovácsolhat a beiratkozott látogatói egy részéből, és ugyanakkor olyanokhoz is eljuthat, akik a fizikai távolság miatt egyébként nem vennék igénybe a szolgáltatásait. A dolognak technikai akadályai tulajdonképpen nincsenek, hiszen akármelyik blog keretein belül lehetne ilyen indítani, illetve akár a könyvtári weboldalon is ki lehetne alakítani egy felületet a hasonló kezdeményezéseknek, ahogy ez a *Moly.hu*-n is van. A tökéletes megoldás talán ez utóbbi lenne, és ügyes programozással akár az adott könyvtár OPAC-jával is össze lehet kötni ezt a szolgáltatást, így a könyvre rákeresők azonnal láthatnák, hogy van lehetőségük másokkal közösen is olvasni, illetve

véleményt cserélni ebben a témában. A legnépszerűbb értékelések akár a könyv adatai mellett is megjelenhetnének, hiszen a mai világban, ahol az OPAC-okon belül a könyvek borítójának már van hely, miért ne lehetne az olvasói véleményeknek is?

Véleményem szerint a könyvtár nagyon sokat profitálhatna, ha képes lenne átemelni a szolgáltatásai közé a hasonló szórakoztató tevékenységeket is, és képes lenne tanulni a könyves közösségi oldalakon felmerülő ötletekből, következtetéseket levonni az ottani aktivitásokról.

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet szeretném kifejezni *Tóth Máté*, egyetemi adjunktusnak a tanulmány alapját jelentő diplomamunkám elkészítésében nyújtott segítségért, tanácsaiért és támogatásáért.

Megjegyzések

¹ Többször találkoztam olyan, számként megadott válasszal, amelyet a Google rendszere dátummá alakított át, én pedig hiába alakítottam vissza szám formátumra, az érték nem az eredeti lett, ezért az adatokat elveszettnek kellett tekintenem.

² Az oldalnak az a felülete, ahol a felhasználó saját és a figyelt ismerősei aktivitásával kapcsolatos új események jelennek meg.

Irodalom

- [1] O'REILLY, Tim: What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software <http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>
- [2] AUDUNSON, Ragnar – TÓTH Máté: Social websites for readers – a challenge to libraries? = Finding New Ways. Proceedings of the 19th BOBCATSSS Symposium, Szombathely, Nyugat-Magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ, 2011. p. 359–375.
- [3] TÓTH Máté: A Moly.hu mint virtuális találkozóhely. = TMT, 58. köt. 8. sz. 2011. p. 327–338.
- [4] BOGNÁR Noémi Erika – KOZMA Zsófia – TAMÁSI Gabriella – TÓTH Máté: A könyvtári blogok mint virtuális közösségi terek. = Könyvtári Figyelő, 57. köt. 1. sz. 2011. p. 61–76.
- [5] GERE BEN Ferenc: Könyv, könyvtár, közönség: A magyar társadalom olvasáskultúrája olvasás- és könyvtárszociológiai adatok tükrében. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 1998.
- [6] NAGY Attila: Növekvő kulturális szakadékok - az olvasás példája. = Könyv és nevelés, (8. köt.), 4. sz. 2006. p. 55–63.

Beérkezett: 2012. XI. 19-én.

Jávorka Brigitta

a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar elsőéves MA hallgatója.
E-mail: javorka.brigitta@gmail.com

NETWORKSHOP 2013. országos informatikai konferencia

A Networkshop 2013. évi konferencia helyszíne: SOPRON, NYUGAT-MAGYARORSZÁGI EGYETEM

Időpontja: 2013. március 26-28. (kedd-szerda-csütörtök)

Tutoriólok: 2013. március 25. (hétfő)

A konferenciára előadóként jelentkezés:

<http://nws.niif.hu/>

<http://www.niif.hu/rendezvenyek/networkshop>

Részvétellel és szállással kapcsolatban jelentkezés:

<http://www.comp-rend.hu/nws2013> címen,

illetve a kitöltött jelentkezési lappal Fax-on: (+36-1) 353-0025;

Comp-Rend Kft. (H-1725 Budapest, Pf.133)

Részletes információ: <http://www.niif.hu/rendezvenyek/networkshop/>